v žádném případu nelude v souhlase s úkolem, který si S. osobuje v předmluvě své kritiky, s úkolem hodnotiti vědeckou práci.

Kritika S—ova nesvědčí též o suverenním ovládání normativní methody. Těžiště, síla a cena této methody spočívá v přísně logickém pojetí práva a tato stránka dochází u S—a výrazu jen v pěkných slovech o logice jako všemohoucí vládkyni ve vědě právní.

Jinak obsahuje jeho práce mnoho logických chyb od záměny pojmu počínaje až k vadné deduk ci, jsouc zřejmým důkazem, že logiku chváliti a logicky mysliti jest rozdílno.

Vedle soudnosti takto selhávající působí S—ův veliký noetický rozmach dojmem jisté grotesknosti a chatrná znalost positivního práva objevující se v okamžiku, kdy důkaz měl dostoupiti vrcholu přesvědčivosti, vyvolává pocit přímo trapný.

Rozhodně souhlasíme se S—em o potřebě kriticismu ve vědě právní a odporučujeme mu, aby zejména přísné autokritice obětoval gesto duchaplnosti a solidní promyšlenosti spokojenost s nápadem, který se první dostaví. Při svém nepopíratelném nadání dopracuje se jistě krásnějších výsledků než je tato jeho práce. *Wenig.*

Ještě jednou o Valaších a valašském právu v zemích slovanských a uherských.

Poznámky ke kritice.

V Časopise Matice Moravské, roč. 41. a 42. z r. 1917 a 1918, str. 336—349, uveřejnil prof. Jar. Bidlo posudek o mé monografii „Valaši a valašské právo v zemích slovanských a uherských“, vyšlé nákladem České Akademie r. 1916. Posudek ten psán jest s takové vědecké výše a zdánlivě s takovou odbornou znalostí, že čtenář s knihou kritisovanou neobeznámený nabýti musí dojmu, jako by rozbíraná kniha nebyla ničím jiným než bídnou kompilací nepodávající nic vědecky nového. Několikrát opakuje kritik, že v knize mé najde se jen materiál k řešení jisté otázky, nikoli rozřešení samo. „Historik lituje, že spisovatel mu neušetřil práci tím, že by ji byl sám jasně a zřetelně zodpověděl. Z faktů v knize uvedených zdá se, že . . . . .“ (str. 341).

Kritik byl by si přál, abych vědecky vyložil celou řadu věcí, jimž jsem se vyhnul. Tak prý měl jsem osvětliti otázku, „jak vznikla vojvodská hodnost a jaký byl původní její význam u Slovanů, kdy, kde a jak byla od Rumunů recipována“ (str. 342). „Výklad o Valaších v zemích uherských neuspokojuje zvědavosti historikovy, který by chtěl poznati, kdy, jak a co z čeho se vyvinulo, a činí dojem jakési chaotičnosti“ (str. 343). „Přes důležitý tento historický problém historik práva přechází k dennímu pořádku“ (str. 346). „Poněvadž (spisovatel) sám nepodrobil otázku tuto novému samostatnému zkoumání, jest přirozeno, že jen vybírá, co se mu zdá nejlepším“ (str. 347). „Z celé knihy Kadlcovy jest patrno, že spisovatel nevytkl sobě za úkol podati vlastní samostatné badání, nýbrž že chtěl hlavně na základě dosavadní literatury vytvořiti celkový obraz valašské kolonisace a valašského práva v zemích slovanských a uherských. Nepřestává sice na pouhé reprodukci dotčené literatury a pokouší se místy o samostatné osvětlení jednotlivostí, ale nových myšlenek, pojetí, hledisk a otázek, jež by v dosavadní literatuře již dotčeny nebyly, v jeho spise najdeme poskrovnu. Co do pojetí celkového i co do způsobu řešení otázek jednotlivých bylo již na svých místech ukázáno, že historik by postupoval jinou methodou“ (str. 349). Zkrátka, práce moje má kardinální vady věcné i formální, a proto je přímo nepochopitelné, jak přísný kritik mohl posudek svůj zakončiti těmito slovy: „Přes to však dlužno uznati značnou cenu práce Kadlcovy, jež záleží hlavně v tom, že shrnuje dohromady a nahrazuje rozsáhlou a velice rozptýlenou literaturu, jmenovitě literaturu českým čtenářům a badatelům *větším dílem*[1]) neznámou a nepřístupnou — t. literaturu rumunskou a maďarskou“ (str. 349).

Ačkoli pochvala tato celkem nic neznamená, neplynula kritikovi ze srdce. Měla mu být jen zástěrou, jen dokladem jeho nestrannosti. Měla buditi zdání, jako by posudek byl sice přísný, ale přece jen spravedlivý a uznalý. A zatím běží o zcela obyčejný pokus odvety, jak na konci této obrany ukážu.

Bylo velikou smělostí a nedostatkem autokritiky na straně prof. Jar. Bidla, že se vůbec pustil do posuzování práce, která se

[1]) Proložení pochází ode mne.

zabývá otázkami jemu naprosto cizími a vzdálenými. Kniha moje je studií právněhistorickou. On, jak známo, právním historikem není. Kniha moje je založena nejen na přečetné literatuře, nýbrž i na hojných právněhistorických pramenech, jimž on nerozumí a jichž nikdy neměl v rukou, sice by nemohl projevovati takové úsudky, jako v dotčené „kritice". Či není to smělost, když ten, kdo nenapsal ani jednu práci právněhistorickou, ten, kdo se snad samostatně zabýval jen dějinami Českých bratří, odváží se posuzovati monografii z oboru jemu naprosto cizího? Není to smělost osobovati si úsudek, je-li v jisté práci něco nového, když práce ta se zabývá otázkami probíranými většinou v literaturách posuzovateli neznámých? Shrnul prý jsem ve své monografii literaturu českým čtenářům a badatelům *větším dílem* neznámou a nepřístupnou, totiž rumunskou a maďarskou. Každý by se domníval, že v tom větším díle není zahrnut aspoň kritik. Zatím však, pokud známo, přísný posuzovatel o literaturu rumunskou a maďarskou nikdy ani nezavadil, a není proto způsobilý posuzovati, je-li v mé práci něco nového čili nic.

Kritik přečetl monografii mou tak povrchně, že nejen nesprávně cituje, ale nepostřehl ani, že práce moje skládá se ze dvou částí povahou naprosto různých. A je to přece nejen věcně, nýbrž i formálně patrno v rozdělení spisu. První tři kapitoly jsou přímo označeny jakožto *Část úvodní*. Teprve část druhá zabývá se valašským právem. Tento různý obsah vyjádřen je v titulu knihy, „Valaši a valašské právo . . . .". Část úvodní souvisí s částí druhou jen velmi volně, a byla by vůbec odpadla, kdyby v české literatuře o otázkách tam probíraných bylo lze se poučiti. Poněvadž však tomu tak není, a bez jakési znalosti věcí těch nelze dobře rozuměti ani části druhé, odhodlal jsem se pojednati i o smyslu slov Vlaši a Valaši, o počátcích rumunského národa a o vzniku rumunských států. Že všechny tyto tři kapitoly přijdou českému čtenářstvu vhod, je vidět na samém kritikovi. Opakuje ť stručně, co se z mé knihy dověděl, ovšem tak, jako by mu to dávno již bylo známo. Zatím však nebylo dosud v žádné literatuře o věcech těch tak obšírně pojednáno jako v mé monografii. Týká se to nejen prvé, ale zvláště druhé kapitoly úvodní části. Theorie o původu rumunského národa a jazyka jsou tam po prvé shrnuty s takovou podrobností a při tom stručností, jak to vůbec českému badateli

bylo možno. Jsem jist, že by rumunský historik s největším uznáním se vyslovil o této kapitole. Český kritik nemá tu ani slůvka uznání. Proč? Patrně proto, že nedovede ani posoudit úplnost či neúplnost přehledu theorií tam probraných. Věci, o nichž se tam píše, jsou mu tak vzdáleny, že neumí ani pojmenovati theorie o vzniku rumunského národa. Místo theorie *migrační* říká theorie kolonisační. Neumí také ani jednoho z maďarských historiků, o nichž se v knize své zmiňuju, řádně pojmenovati. Nepíše správně Hunfalvy, Réthy, Thallóczy, Karácsonyi, nýbrž Hunfálvy, Rethy, Thallóczy, Karacsonyi. Kolik jmen, tolik chyb.

O povrchním přečtení mé práce svědčí poznámka (na str. 340), že by historik, jemuž běží o poznání genetického vývoje událostí, položil pojednání o vzniku *států* rumunských za pojednání o *kolonisaci* rumunské v Uhrách. To by byla pěkná konfuse, řaditi k sobě vznik *států* a *kolonisaci* na valašském právu, vznik *států rumunských* a kolonisaci na valašském právu v zemích *nerumunských*. Ne, valašské právo patří do druhé části spisu, kdežto o vzniku rumunských států se správně pojednává v části úvodní, a jak jsem již pravil, jedině proto, že první kapitoly mají usnadniti českému čtenáři porozumění části druhé. Rumunský právní historik, pojednávající o valašském právu by kapitoly úvodní části mého spisu vším právem vynechal, poněvadž rumunskému čtenáři jsou věci tam probírané více méně známy.

Přísný můj kritik nepostřehl ani, anebo lépe řečeno, nechce viděti, že druhá část spisu mého, zabývající se vlastně právem *valašským* — a nikoli už souvislými otázkami o *Rumunech* — je zcela jiného rázu, než část úvodní. Zakládá-li se úvodní část spisu a musí-li se již podle povahy věci zakládati většinou na literatuře, *spočívá část druhá většinou na rozboru pramenů*, byť se při tom literatura neignoruje, a naopak přihlíží se k ní s největší možnou pečlivostí, což sice posuzovatel na konci své stati připouští, ale hned před tím praví, že jsem si ani nevytkl za úkol podati vlastní samostatné bádání, nýbrž pracoval hlavně na základě literatury. Proti této insinuaci musím se co nejrozhodněji ohraditi. Kdo druhou část knihy mé jen povrchně prolistuje, najde četné doklady toho, jak se nejen odvolávám na prameny, nýbrž na mnohých místech je i jinak vykládám než někteří jiní badatelé. Nespokojil

jsem se jen výsledky cizího badání, nýbrž vždycky jsem příslušné prameny prozkoumával, chtěje nabýti vlastního samostatného úsudku, jak je to z mé práce všude patrno.

Avšak i to je málo. Práce moje nezáležela jen v nové revisi literatury a pramenů. Některé prameny nebyly v literatuře dosud vůbec ani rozbírány, takže jsem byl já prvý, který podal jejich podrobný rozbor. Tak na př. žádný z dosavadních badatelů nepodjal se práce, aby podrobně prostudoval pramenný materiál vydaný Densusianuem o fogarašských bojarech. Neučinil to ani sám vydavatel, který sice v úvodě ke své edici učinil několik poznámek o fogarašských bojarech, ale vesměs pochybených. Teprve v mé knize najde se prvý rozbor Densusianuova materiálu (str. 188—196). Podobně má se to na př. s materiálem uveřejněným Gagyim a oravských Valaších i s některými jinými prameny.

Není možno, aby to kritik mé práce, který chce být vážně pojímán, neviděl. I kdyby mu detaily ušly, nemůže na př. neviděti, že na str. 302—314 je podán z území polsko-rusínského přehled více než tří set vesnic, požívajících buď úplně aneb aspoň částečně valašského práva, jen na základě *pramenů*. Ani sebe povrchnější posuzovatel nemůže přehlédnouti, že na str. 451—468 jsou podány seznamy jmen Vlachů, vzaté ze *srbských listin*, a jména Rumunů z Fogarašska a Marmaroše, čerpaná rovněž z *pramenného materiálu* (uveřejněného Densusianuem a Mihályim). A co mám říci o výboru z listin? Ani tu neviděl kritik, že používal jsem pramenů? Vždyť mi vytýká na str. 349, že kusy v přílohách uvedené jsou jen otisky dokumentů z literatury známých! Zkrátka, kritik můj sám si odporuje, když jednou tvrdí, že pracoval jsem hlavně na základě dosavadní *literatury*, a po druhé zase, že jsem znova otiskoval známé již *dokumenty*.

Kritik můj je především povrchní. Nedal si ani tu práci, aby správně citoval. Na str. 341 svého posudku praví, jako by to stálo v mé knize, že osm valašských obvodů v jihových. Uhrách obdrželo teprve r. 1609 jakousi samosprávu, kdežto já ve spise svém pravím (str. 218), že se to stalo již r. 1457. Na str. 343 mi vytýká, že teprve v části jednající o valašském právu ve státě polském jen mimochodem pravím, že právo valašských osad severouherských bylo vlastně zřízením valašsko-rusínským, anebo

lépe řečeno zřízením německým, použitým na vesnice s obyvatelstvem původně většinou pastýřským, kdežto v knize mé stojí již na str. 261, že právo valašské v sev. Uhrách je vlastně jen modifikací práva německého. Na str. 348 mi podkládá, jako bych kategoricky tvrdil, že v Těšíns u byli Valaši dříve než na Moravě. Positivní doklady svědčí prý pouze o současnosti. Já však na str. 418 své knihy pravím doslovně: „Snad jen o málo později než do Slezska a možná že i současně dostali se Valaši do východní Moravy.“ Podobně se vyslovuju na str. 443: „Tam (v Těšínsku) činí se o nich zmínka v prvé polovici stol. 16., podobně jako o nich ponejprv slyšíme skoro v téže době i na moravském Valašsku.“

Kritik můj není právě dobromyslný. Na otázku, kdy a jak Rumuni se začali usazovati ve sféře politické moci a zájmů státu uherského, nenajde prý se v mé knize odpověď, nýbrž jen materiál (str. 340), a je to, rozumí se, teprve můj kritik, který místo mne řeší spornou otázku. Nejdůležitější prý jsou fakta, vyňatá z příslušné práce Szádeckého, z něhož prý zavírám prostě jen tolik, že Valaši ve 13. stol. v Sedmihradech byli .... Není pravda, že zavírám něco ze Szádeckého. Na str. 172 cituju ovšem Szádeckého, ale ne proto, abych z něho něco uzavíral, nýbrž proto, abych data jeho opravil a doplnil, jak se každý na příslušném místě mé knihy může přesvědčiti. Více jsem v otázce šíření se Rumunů v Sedmihradsku a Uhrách učiniti nemohl, než že jsem hleděl zjistiti nejstarší *pramenné* doklady o nich. Nejen že jsem našel nejstarší zprávy o nich jakožto živlu rozšířeném na severu od Dunaje teprve ve 13. stol., ale na různých místech práce své ukazuju, že pro Valachy na sever od Dunaje až do sklonku 12. stol. není místa.

Málo dobromyslná je dále poznámka, že v kapitole jednající o Valaších ve Slezsku a na Moravě vybírám z cizích mínění — patrně nekriticky —, co se mi zdá nejlepším. Nikoliv, postup můj v kapitole řečené je týž, jako v kapitolách ostatních. Uvádím nejprve literaturu předmětem se zabývající, pokud souvisí s mým thematem, a pak ji reviduju. Je přirozeno, že materiál týkající se Valachů v Těšínsku a na Moravě je praskrovný, mnohem chudší než pramenný materiál vztahující se k Valachům v jiných zemích. Vždyť

na území českého státu dostal se jen poslední, slabý výběžek valašské kolonisace. Nemáme ani 10 listin týkajících se našich Valachů, a bylo by zpozdilé vytýkati mně, že jsem snad nenašel nějaký materiál nový. Vždyť ani Válek, který si moravské Valachy obral za speciální předmět svého studia a napsal o nich práci táhnoucí se několika ročníky Čas. Mor. Muz. Zem., nemohl o nich v archivním materiálu olomouckého biskupství najíti více než několik málo poznámek. Nezáleží na tom, našel-li jsem nový archivní materiál, nýbrž na tom, zpracoval-li jsem znova otázku tak všestranně, abych z materiálu dosud uveřejněného nic důležitého nepřehlédl a zejména abych jej revidoval vzhledem k výtěžkům srovnávacího studia o valašské kolonisaci. Neboť to byl právě nedostatek celé naší literatury o moravských a slezských Valaších, že ignorovala otázku valašské kolonisace v zemích ostatních, zejména sousedních. Jen proto mohl Prasek, jeden z nejlepších znalců našich Valachů, vysloviti mínění, že valašští pastýři přišli do Slezska a na Moravu *nejpozději před koncem 14. stol.* Teprve srovnávací studium otázky umožnilo mi prohlásiti se vší určitostí mínění takové za nesprávné. Podařilo-li se mi dokázati — z pramenů, nikoli z literatury! —, že teprve ve druhé polovině 13. stol. objevují se Valaši v Biharsku, na počátku 14. stol. v Marmaroši, ve druhé polovici 14. stol. na území nynější Haliče, na počátku 15. stol. ve stolici oravské a na polské straně Karpat blízko Nového Targu, nemohu připustiti, že by se první valašští pastýři byli dostali do Těšínska a na Moravu dlouho před koncem 15. století. Spíše je pravděpodobno, že tam počali pronikati nejdříve teprve na počátku století 16., krátce před tím, než máme o nich prvé zprávy. Toto poznání je nesporným výsledkem srovnavacího studia otázky, a nedospěl k němu ani nemohl k němu dospěti žádný z českých spisovatelů, poněvadž žádný z nich — vyjímajíc jediného Válka — nepokusil se studovati valašskou otázku se stanoviska srovnavacího.

Marně snižuje prof. Bidlo také další výtěžek mého studia o moravských a slezských Valaších, spočívající v poznání, že na Moravě a ve Slezsku neběží už o zakládání celých vesnic na právu valašském, nýbrž jen o individuální smluvní poměr mezi jednotlivými Valachy (valašskými rodinami) a jejich vrchností, jak o tom píšu na str. 432 své knihy. O správnosti mého mínění může

prof. Bidlo sebe více pochybovati, listinný materiál, který máme k disposici, nedovoluje jiného úsudku. Srovnej tekst listin uvedených u mne na str. 511—514 pod č. 24, 25, 26 a 27. Ve všech dává vlastník jistému Valachovi — jedinci —, pokud se týče jen jeho rodině k dědičnému užívání nějaký vrch. Dosud nenašla se na půdě české ani jedna jediná listina, kterou bychom mohli srovnávati s lokačními výsadami na valašské právo, zachovanými ve velikém počtu na půdě uherské a haličské. V mé monografii najdou se na konci (v Přílohách) ukázky četných těch listin. Srovnáním jejich s listinami českými ukáže se nejlépe rozdíl mezi valašským právem v severních Uhrách a v Haliči na jedné straně a mezi valašským právem ve Slezsku a na Moravě na straně druhé. Také k tomuto poznání došel jsem jen cestou srovnavacího studia a zcela samostatně, neopíraje se a nemoha se ani opírati o mínění žádného českého spisovatele.

V této stručné obraně není mně možno odpovídati na všechny výtky a poznámky kritikovy. Dotknu se tedy jen výtek nejzávažnějších, nepřipouštěje tím arci oprávněnost ostatních, na něž nereaguju. Vyvraceti mnohé výtky kritikovy není ani potřebí. Jsouť většinou jen rázu formálního. Buď mluvím o něčem na takovém místě, kde by posuzovatel o věci nemluvil, nebo ho zajímá něco, o čem se u mne nic nedovídá, nebo by rád měl jistotu ve věci, která se snad nikdy ani nerozluští, a p. Mezi domnělé nedostatky práce mojí patří prý na př. ten, že jsem neosvětlil otázku, jak vznikla vojvodská hodnost, a jaký byl původní její význam u Slovanů, kdy, kde a jak byla od Rumunů recipována. Jaká naivnost! Kritik ve své nevědomosti ani netuší, že požaduje tu něco nemožného. Věda dosud nerozřešila otázku vzniku rumunského národa a jazyka, a kritik požaduje ode mne, abych vyložil, kdy, kde a jak byla od Rumunů recipována vojvodská hodnost. Myslí to opravdu vážně? A měl jsem také vykládat, jaký byl původní význam této hodnosti u Slovanů. Snad v pravěku slovanském, z něhož nemáme žádných zpráv, a kdy o Rumunech jako národu pozdějšího původu nelze mluviti. Či v době pozdější, kdy slovo vojvoda má u každého slovanského národa jiný smysl? Posuzovateli spisu mého nebělo patrně o nic jiného, než o povrchní efekt, jen o to, aby ukázal, že se vyhýbám řešení důležitých vědeckých problémů. Na str. 346 přímo to praví. K tabulkovému

přehledu osad valašského práva z území polsko-rusínského, jejž jsem sestavil a umístil na str. 302 a násl. své knihy, kritik podotýká, že zjištění fakta, kolik osad řídících se valašským právem bylo na území polské koruny, mělo by pro historika cenu, jen kdyby se zároveň dověděl, kdy to bylo, anebo jak a kdy se valašské právo rozšířilo. Kritik vytýká mi, že položil jsem vedle sebe osady v různých dobách vzniklé. Neuspokojují jej moje slova: „K přehledu svému podotýkáme, že nezvolili jsme určitou dobu, takže některé z osad níže uvedených přestaly se již říditi právem valašským, když jiné teprve vznikaly," Přes důležitý tento historický problém, těmito slovy vyjádřený, *historik* práva prý přechází k dennímu pořádku (str 346).

Kritikovi neběželo zas o nic jiného než o zdánlivý efekt. Na 13 stránkách své knihy vypočítávám osady valašského práva z půdy polsko-rusínské, jak jsem je mohl zjistiti z pramenů. Zjistil jsem jich přes tři sta. U každé osady uvádím pramen a také rok založení anebo aspoň zmínky v pramenech. Ten, kdo podobnou práci nekonal, nedovede si ani přibližně představiti, jaké je k ní potřebí nejen píle a námahy, nýbrž i vědecké erudice. Bagatelisovati ji může jen ten, kdo sám nikdy ničím podobným se nezabýval, kdo, jak se říká, neumí se na práci takovou ani podívat, když už ji má před sebou hotovou. Kdyby se byl prof. Bidlo jen tak namáhal, že by si byl povšiml poslední rubriky mého přehledu, byl by uviděl, že jsem se při jeho sestavování opíral hlavně o trojí materiál, jednak o lokační výsady, uveřejněné zejména hr. Stadnickým a prof. Hruševským, jednak o lustrace, tedy prameny, podobné našim urbářům, jednak o soudní zápisy, uveřejněné v mnohasvazkové sbírce Akta grodzkie i ziemskie, vydávané Bernardinským archivem ve Lvově. Nejcennější byly pro můj účel lokační výsady. Neboť podávají všechna potřebná data týkající se valašského práva, na čí půdě osada vzniká, kdo je lokátorem, jaká jsou práva a povinnosti osadníků, lokátora i vlastníka půdy kolonisované, a zejména kterého dne a roku smlouva se uzavírá. Kdyby se nám byly zachovaly všechny lokační výsady, mohli bychom s naprostou jistotou a hravě sestaviti podrobný přehled osad valašského práva podle jednotlivých období, a nebylo by k tomu třeba velkého důvtipu. Ale lokačních výsad není tolik. Mnoho se jich vůbec ztratilo, a které se zachovaly, nejsou všechny

vydány. Bylo tudíž třeba užívati také jiného materiálu, především lustračních záznamů, v nichž sice vždycky nebývá podotčeno, jakého práva daná ves požívá, ale uváděna jsou aspoň břemena anebo jisté okolnosti, z nichž odborník pozná zcela bezpečně aneb aspoň s pravděpodobností souditi může, že jistá osada požívala valašského práva. Ovšem, jeden nedostatek mívají lustrace. Jen někdy jest uvedeno, kdy daná osada byla vysazena na určitém právu, ať valašském či německém nebo jiném. Většinou datum chybí. Nejinak má se to se soudními zápisy, třetím druhem pramenů, jichž jsem užíval. Tam se vůbec ani jednou nenajde a najíti ani nemůže datum vzniku osady, poněvadž knihy soudní přirozeně podávají záznamy jen o procesích. Z mnohého záznamu zjistíme sice, že běželo o proces, jehož strany byli osadníci lokovaní na právu valašském anebo že běželo o předmět práva valašského, všude je také poznamenáno, kterého dne a roku se na soudě jednalo, ale ovšem zpozdilé by bylo hledati tam datum vzniku vesnice.

Kdyby p. prof. Bidlo věcem těmto vůbec rozuměl, nemohl by mi vytýkati, že jsem nezjišťoval, kolik vesnic valašského práva v které době existovalo, a že tedy z mé knihy není patrný vývoj. A s jakým bombastem ještě výtku činí, že prý přes důležitý historický problém přecházím k dennímu pořádku!

Kritik můj našel v knize mé nových myšlenek, pojetí, hledisk a otázek, jež by v dosavadní literatuře již nebyly dotčeny, jen poskrovnu. Jak by ne, když jest tak učený, že dávno zná již věci, o kterých já v literatuře teprve ponejprv pojednávám! Ale jednu otázku přece mu musím položiti. Proč mi nevytkl jednu jedinou hrubou věcnou chybu?

A nyní ukážu na *jeho odbornictví*. Na str. 344 pohřešuje kritik vysvětlení, proč Valaši usazení na půdě sedmihradských Sasíků sluli Valachy na t. zv. půdě královské (fundus regius), když o Valaších na půdě královské bylo pojednáno jako o zvláštní kategorii. Inu proto, pane profesore Bidlo, že půda Sasíků se nazývala fundus regius jakožto půda *původně* královská, že se tak nazývala ještě tehdy, kdy byla darována Sasům, podobně jako v minulých stoletích, ba až do dneška nazývána jsou právy *regálními* ta práva, která dávno přestala být právy královskými. To byste však, pane profesore, jakožto odborník v rumunských věcech měl vědět a nežádat ode mne vysvětlení.

Na str. 345 kritik můj praví, že do Moldavska pronikali Rumuni ze Sedmihrad, hlavně z Marmaroše. Gratuluju k takovému odbornictví, které myslí, že Marmaroš leží v Sedmihradsku.

Na str. 347 praví kritik, že přijímám mínění Gruševského. Ani tohoto *slovanského* autora neumí *slavista* p. Bidlo pojmenovati. Slavný historik ukrajinský nejmenuje se Gruševskij, nýbrž *Hruševśkyj*. Snad na tom tolik nezáleží. I záleží; kritik prozrazuje, jak nedokonale ovládá slovanské jazyky, že neumí ani čísti. Jen ve spisovné ruštině (velkoruštině) čte se Г jako g, v ukrajinštině jako *h*. Patrně neví p. kritik, že jen v několika *cizích* slovech mají Ukrajinci g, ale to se píše trochu jinak (Ґ, nikoli Г). A tu jsem přišel k vlastnímu vysvětlení, proč je prof. Bidlo vůči mně tak přísným kritikem. V souborném díle „Slovanstvo“, vyšlém u Laichtra v r. 1912, uveřejnil prof. Bidlo dvě stati. O jedné z nich, „Náboženské a církevní poměry národů slovanských“, podal jsem v tomto časopise XII., str. 185 a 186 stručný referát. Ukázal jsem tam na přímou ledabylost autorovu. Dokázal jsem mu, že neumí ani čísti cyrillici a že cituje spisovatele, jehož knihu nikdy ani neviděl. Prof. Bidlo vrhl se tenkráte (v měsíci únoru 1912) na mne v Nár. Listech; ovšem výtek mu učiněných nevyvrátil. Od té doby čekal patrně na příležitost, aby mi dokázal, jak je učený. Za takovou příležitost pokládal vyjití mé knihy o Valaších, a proto si pospíšil se svým důkladným posudkem. Odborná kritika bohdá uzná, co je v mé monografii nového, a má-li práce moje vůbec nějaký větší vědecký význam. Na tento celkový posudek nebude míti arci „kritika“ p. Bidlova žádného vlivu, a proto bych ji mohl klidně ignorovati, ale p. prof. Bidlo patří do té kategorie vědeckých pracovníků, kterým nestačí jednou dáti zaslouženou lekci. Sedm let uplynulo od uveřejnění mého posudku. Dlouhé této doby nepoužil p. prof. Bidlo, aby se aspoň dost povrchně seznámil se slovanskými jazyky, jichž ve svém oboru potřebuje. Svým Gruševským ještě dnes — po sedmi letech — ukazuje, že nepřekonal dosud stadium slovanské abecedy. *Karel Kadlec.*